

گفت‌وگو با دبیران هنر آذربایجان شرقی

آموزش
هنر در
آذربایجان
شرقیبهزادی
مدرس هنرمحمدی
دبیر هنرمحمدی
سرگروه هنرموسوی
دبیر هنر

اشاره

رشد آموزش هنر با هدف تبادل دیدگاه‌ها، روش‌ها و تجارب معلمان و دبیران هنر به انعکاس این موارد در قالب گفت‌وگو و مصاحبه‌های تخصصی می‌پردازد. به‌طور طبیعی، آموزش هنر و کم و کیف آن در هر محیط اجتماعی و فرهنگی رنگ و بوی آن محیط را به خود می‌گیرد. این نکته به تنوع و متفاوت بودن تجلیات هنری و به تبع آن، جذاب بودن و قابل مطالعه بودن آن کمک می‌کند. با اینکه روح هنر در زمان و مکان از اشتراک و یکپارچگی خاص خود برخوردار است، باین حال نوع نگاه و طرز تلقی از موضوع آموزش هنر می‌تواند دریچه‌های تازه‌ای را در فرایند تدریس و تعامل با دانش‌آموزان باز کند.

این بار سراغ سرگروه هنر استان آذربایجان شرقی و تنی چند از همکاران ایشان رفته‌ایم. این میزگرد حاوی ایده‌ها و نکاتی است که می‌توان آن‌ها را با عبور دادنشان از صافی ذهن برای سایر استان‌ها نیز به کار گرفت. در ادامه این گفت‌وگو را می‌خوانیم.

امروز ما در معیت شما و در دیار شکرخیز تبریز، شهر شهریار و ستارخان و باقرخان و بزرگان این سرزمین هستیم.

شهر اول شهر تبریز است و دوّم، اصفهان
کز هنر تاریخ ایران را شرف بخشند و شان
شیر مردانی به شمشیر قلم، گیتی ستان
لیک گنج معرفت را کان همان، کانون همان

در کشاورزی و بازرگانی و ذوق و هنر
شهر ما تقدیم دنیا کرده مردانی بزرگ
شب چراغانی به نور معرفت گیتی فروز
گرچه ما فرزند اهل آن بزرگان نیستیم

از چارچوب و کادر خارج شوند، تحولی مهم است. در کتاب‌های قدیمی دانش‌آموزان را کادر می‌گرفتیم ولی در کتاب‌های جدید این‌طور نیست منظورم محدود کردن در یک چهارچوب است.

اتفاقاً رویکرد کتاب‌های جدید هنر هم همین است. به بچه‌ها آن قدر موضوع زیاد داده که آن‌ها خلاقیتشان شکوفا شود.

✿ **محمدی** ✿: یکی از علاقه‌مندان نقاشی خط خانم بهزادی هستند که اولین بار آمدند و مراحل نقاشی خط را در کارگاهی به صورت عملی برای سرگروه‌ها اجرا کردند و الان هم در این میزگرد حضور دارند. کارگاه را برای سیزده تن سرگروه‌هایی که از مناطق استان آمده بودند برگزار کردیم. عده‌ای آشنا بودند و بعضی دیگر نه. همه این سرگروه‌ها تخصصی هستند و این شیوه جدید را یاد گرفتند و آن را گسترش دادند.

چند نفر سرگروه داریم؟
✿ **محمدی** ✿: ۱۳ نفر بودند.

درواقع، آذربایجان با این جمعیت و با حدود ۴۰ اداره فقط ۱۳ سرگروه هنر دارد.

✿ **محمدی** ✿: ۶ تا شان هم ۲ ساعت به عنوان سرگروه هستند نه ۶ ساعت.

خانم محمدی شما اظهار کردید که وضع هنر خیلی خوب است اتفاق خوبی هم افتاد و کتاب‌های هفتم، هشتم و نهم عوض شد. شما می‌فرمایید ۷-۸ سال است که سرگروه هنر هستید. می‌خواهم مقایسه‌ای بین کتاب‌های دوره قبل و کتاب‌های جدید انجام دهید. کاستی‌ها، موفقیت‌ها و مزایای این کتاب‌ها را به ما بگویید و بفرمایید اگر فرضاً مؤلف کتاب‌های هنر بودید، چه تغییراتی را در این کتاب‌ها ایجاد می‌کردید البته برای بهتر شدن.

✿ **محمدی** ✿: برای کتاب هفتم از نظر ما استفاده نکردند ولی در کتاب هشتم و نهم از نظراتی که داده و نظرسنجی‌هایی که کرده بودیم، آوردند. کتاب نهم عین آن چیزی است که ما

این شعر از شهریار بزرگوار است و من همیشه از آن لذت برده‌ام. لازم بود نشستی با سرگروه هنر و دبیران استان آذربایجان شرقی داشته باشیم و همکاران نمایی از وضعیت آموزش درس هنر را ارائه دهند. خانم محمدی شما شروع بفرمایید.

✿ **محمدی** ✿: سرگروه هنر استان همیشه می‌گوییم که خوش‌بینانه نگاه می‌کنم و دید منفی ندارم. به نظر من، هنر در استان ما جا افتاده، مخصوصاً در کتاب‌ها تحول خیلی خوبی صورت گرفته است. کتاب‌ها پربارتر شده‌اند. من شماره همکاران را داشتم و منتظر نمی‌شدم که بخشنامه برسد پیامک می‌زدم و اطلاع‌رسانی می‌کردم. در حوزه هنر در این یک سال احساس می‌کنم که همکاران خیلی خوب به یک رقابت سالم رسیده‌اند.

بفرمایید چه تجربه‌ها و چه عواملی شما را به این مرحله خوش‌بینانه رسانده‌اند. تا استان‌های دیگر همان‌طور عمل کنند و موفق شوند.

✿ **محمدی** ✿: در استان ما همکاران خوب و قوی وجود دارد. در حال حاضر، ۴۰ درصد دبیر تخصصی هنر داریم. علت موفقیت همکارانی که غیر تخصصی بودند این بود که در کنار دبیران هنر کار کردند. امسال کارها و نمایشگاه‌هایی که انجام شد خیلی پربار بود. نمایشگاه‌هایی از آثار دانش‌آموزان بود که همکاران نواحی انجام داده بودند. همین که دانش‌آموزان توانستند

علت موفقیت همکارانی که غیر تخصصی بودند این بود که در کنار دبیران هنر کار کردند

معرض دید بچه‌ها قرار دهیم. از اینکه عبور کنیم چه مواردی دیگری قابل اشاره است؟

محمدی: به نظر من، معلم یا باید خیلی خوب تدریس کند یا باید کار عملی‌اش خیلی عالی باشد. بعضی از معلم‌ها خیلی خوب می‌توانند با بیان تدریس کنند و کار عملی‌شان خوب نیست و برعکس.

آیا شما این‌ها را شناسایی کرده‌اید که در کلاس‌های ضمن خدمت برایشان کلاس بگذارید و به آن‌ها آموزش دهید؟

محمدی: ما تقریباً هر سال ۹ تا ۱۵ کلاس می‌توانیم برای بازرسی برویم. من در جایی به کلاسی رفته بودم از دانش‌آموزان که پرسیدم، گفتند که معلم ما فقط هنر خاصی مانند خط یا نقاشی را تدریس می‌کند. اکثر دبیران آقای استان خودمان اکثراً رشته‌های خاص را تدریس می‌کنند و با بقیه رشته‌ها کاری ندارند. ما چند تاسی دی عملی به کسانی که در فضای مجازی نیستند تحویل دادیم که از روی آن‌ها به دانش‌آموزان سایر هنرها را نیز آموزش دهند. حق دانش‌آموزان است که در همه ابعاد بیشتر بدانند.

شما در دیدارهایی که داشتید به معلم هنری برخورد کردید که در روش‌های تدریس او ابتکار ویژه‌ای دیده شود؟

محمدی: بعضی از همکارانمان هستند که ابتکاراتی دارند.

در کتاب تعداد هنرها زیاد است و وقت هم دو ساعت است. البته قبلاً کمتر بود. سؤال این است که باید این را واگذار کنیم به دبیر هنر که اگر خوشنویسی بلد بود آن را تدریس کند یا طراحی بلد بود آن را درس بدهد و ... اقتضایی‌اش کنیم که نتیجه داشته باشد یا یک فرمول دیگر باید برایش در نظر بگیریم؟

محمدی: ما امسال به‌طور آزمایشی کار خوبی انجام دادیم. بین دبیران فراخوان نکردیم. طی جلسه‌ای که داشتیم، یکی می‌گوید من نقاشی‌ام خوب است یا دیگری می‌گوید من

گفته بودیم.

پس اگر شما بخواهید نمره‌ای به کتاب‌های درسی بدهید روند مثبتی دارد.

محمدی: به کتاب نهم امتیاز ۹۰ به بالا می‌دهم و به کتاب هشتم بین ۷۰ تا ۸۰، ولی طی بازرسی‌هایی که من می‌روم، با مقایسه پیشنهادهای معلمان درمی‌یابم که آن‌ها اغلب در پایه هفتم مشکل دارند.

مشکل چیست؟

محمدی: مشکل برمی‌گردد به کار عملی بیشتر.

به نظر شما که هم در کلاس کار تدریس همکاران را می‌بینید و هم باز خورد بچه‌ها را، یک دبیر هنر در تراز نظام تعلیم و تربیت هنری باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟

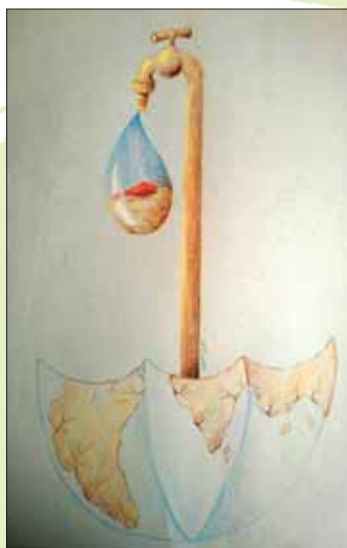
محمدی: به نظرم در این عصری که هستیم معلم هنر باید به‌روز باشد؛ وبگردی داشته باشد؛ نه اینکه چیزی یاد بگیرد همین که یک نگاه گذرا بیندازد. مطمئناً خلاقیت‌هایی را در خود دارد و این نگاه کردن‌ها به آثار هنری به او جهت می‌دهد. اگر معلم تخصصی هنر نباشد و غیر تخصصی هم باشد یک نگاهی به اینترنت بیندازد تا اطلاعاتی کسب کند. من اول کلاس همیشه یک سری عکس در مورد موضوع نشان می‌دهم. می‌بینم دانش‌آموزان بدون اینکه کپی‌برداری شود جهت می‌گیرند. این کار را هم معلم تخصصی می‌تواند انجام دهد هم معلم غیر تخصصی.

باید به‌عنوان یک دبیر هنر تا جایی که ممکن است آثار هنری دست اول را در

امسال کارها و نمایشگاه‌هایی که انجام شد خیلی پر بار بود. نمایشگاه‌هایی از آثار دانش‌آموزانمان بود که همکاران نواحی انجام داده بودند. همین که دانش‌آموزان توانستند از چارچوب و کادر خارج شوند، تحولی مهم است

نمایشگاه آثار هنری
دانش آموزان - تبریز ۹۵

پوستر با موضوع آب

فضای کلاس هستند. ما چه کنیم که این لذت تسری پیدا کند؟

بهبزادی: در عین حفظ حریم باید روابط هر چه دوستانه‌تر و صمیمی‌تر باشد. من وقتی به کلاس می‌روم، می‌گویم بچه‌ها ما قرار است با هم کار کنیم و آن چیزهایی را که تازگی دارد و من هم نمی‌دانم، به من بگویید. این باعث می‌شود بچه‌ها بروند روش‌های جدید و خلاقانه‌تری را یاد بگیرند و جلسه بعد سر کلاس من از آن‌ها یاد بگیرم و این باعث تشویق بشود.

یعنی شما می‌خواهید بفرمایید بچه‌ها از یک معلم محبوب بیشتر یاد می‌گیرند و این فرصتی هم که فضای مجازی به ما داده است، می‌تواند در تقویت این رابطه فی‌مابین کمک کند.

بهبزادی: بله، من برای مدرسه یک کانال زده‌ام؛ برای بچه‌های هفتم که اگر فراخوانی باشد بچه‌ها می‌بینند و شرکت می‌کنند. کارهایی که قرار است من نظر بدهم، بچه‌ها برابرم می‌فرستند و من ایراد کارشان را می‌گویم.

با توجه به اینکه شما الان پایه‌های هفتم و هشتم و نهم را تدریس می‌کنید، محتوای این پایه‌ها تا چه حد با نیازها هماهنگ است؟

بهبزادی: الان خیلی بهتر شده است. به خاطر تنوع کار از کلیشه‌ای بودن درآمده. البته کمی هم این تنوع اشکال است.

اگر این تنوع کم شود که همکاران باز اشکال می‌گیرند.

بهبزادی: بیایم گزینش کنیم و یکی دو تا را اول کار انتخاب کنیم. در پایه هفتم من با یک سری گلیم و با یک سری طراحی سنتی کار می‌کنم. ما پایه‌های هشتم و نهم هم داریم که خیلی بچه‌ها راغب بودند طراحی سنتی کار کنند و سال هشتم و نهم نقاشی خط کار کردیم.

پس فرمولی که شما بر اساس آن کار می‌کنید، مبتنی بر علایق بچه‌هاست. موفق باشید. آقای محمدی، خودتان را معرفی کنید

خطیم خوب است و غیره. قرار شد یکی از روزها مثلاً خانم بهزادی بیاید آن رشته‌ای را که خوب تدریس می‌کند، در مدرسه من تدریس کند. این خیلی خوب شد.

در واقع، در استان شما از ظرفیت‌های هنری همکاران به این صورت می‌خواهد استفاده شود.

بهبزادی: من بهزادی هستم، کاردان هنرهای تجسمی و کارشناس رشته گرافیک از تبریز و دانشجوی رشته باستان‌شناسی در دوره ارشد.

خانم بهزادی شما الان به صورت موظف دارید هنر درس می‌دهید از تجربه‌های عینی‌تان برای ما بگویید. اگر بخواهید از موفقیت‌های هنری‌تان و از موفقیت‌های تدریس با بچه‌ها بگویید، از یک تا سه به کدام‌ها اشاره می‌کنید؟

بهبزادی: یکی از مدارسی که بودم مدرسه نمونه دولتی است. در مدارس خاص به هنر توجه خاصی نشان داده نمی‌شود. بیشتر، ریاضی و درس‌های دیگر حائز اهمیت است ولی در این مدرسه که درس می‌دهم، همکاران می‌گویند بچه‌ها درس هنر را حتی واجب‌تر از درس ریاضی می‌دانند. می‌گویند مثلاً دانش آموز سر کلاس ریاضی دارد تکلیف هنر انجام می‌دهد و می‌گوید من سر کلاس خانم بهزادی نمی‌توانم بدون تکلیف بروم. شاید هم به خاطر نمره است و هم علاقه‌ای که در بچه‌ها ایجاد شده است. فضای کلاس خیلی کوچک است و من مجبور می‌شوم بچه‌ها را به دو گروه تقسیم کنم: یک گروه را به کارگاه بریم و گروه دیگر در کلاس باشند و به دو گروه درس بدهم. با رنگ‌روغن یا گواش و هر چیزی که دم دستشان است، می‌گویم چاپ شیشه انجام دهند. چاپ شیشه هم به این صورت است که تصویر را روی شیشه می‌گذاریم. با رنگ‌روغن دورگیری می‌کنیم و بعد کاغذ را روی آن می‌گذاریم و خط خط می‌کشیم. تصویر روی کاغذ چاپ می‌شود. موادش رنگ‌روغن و گواش است ولی رنگ‌روغن بهتر جواب می‌دهد.

خانم بهزادی بچه‌ها وقتی احساس می‌کنند کلاس هنر لذت‌بخش است، وقتی درگیر کار می‌شوند انگار نه انگار در

و بگویند که وضعیت هنر در دیار تبریز چگونه است. آیا تا حدی می‌توانیم مدعی شویم که در قالب برنامه‌درسی اهداف این درس تحقق پیدا کرده است؟

✽ **محمدی** : خیلی پیشنهاد دادیم.

✽ **موسوی** : کلاس بزرگی داشتیم و کسی آنجا نمی‌رفت. من آمدم آنجا را کارگاه کردم. بچه‌ها را برای کار با گل به آنجا می‌بردم.

می‌خواهم ببینم بچه‌ها چه احساسی دارند وقتی گل را می‌بینند و با کار هنری در گل روح می‌دمند؟

✽ **موسوی** : به بچه‌ها می‌گفتم که همین کار با گل را تا آخر سال ادامه دهید.

مراحل کار با سفال را توضیح دهید.

✽ **موسوی** : من با دست چیزها را درست می‌کردم؛ حدود سه یا چهار جلسه در ماه. کار آماده را می‌خریدم و نقاشی روی سفال انجام می‌دادیم. فیلم آموزشی سفال هم برایشان پخش می‌کردیم. البته در روستا این‌طوری نمی‌شد.

نقاشی روی سفال را با چه ماده‌ای زیرسازی می‌کردید؟ روی گل کار می‌کردید؟

✽ **موسوی** : با لعاب. بیشتر بچه‌ها بیرون کلاس رفتند و ادامه دادند.

بفرمایید مشکلات درس هنر چیست؟

✽ **موسوی** : بچه‌ها با بخش گلیم زیاد ارتباط برقرار نمی‌کنند. البته در روستاها این علاقه هست. در شهر بیشتر به موسیقی اهمیت می‌دهند. در پسرها این‌طوری است. بحث انگیزه را می‌خواستم مطرح کنم که دانش‌آموزان تا می‌بینند انگیزه‌ای نیست به سراغ آن درس نمی‌روند اما در مدرسه ما سفال‌سازی خیلی طرفدار دارد. مخصوصاً در پایه‌های هفتم و هشتم.

برای اینکه یک کلاس هنر پربرتر شود چه پیشنهادی دارید؟

✽ **موسوی** : وجود کارگاه هنر ضرورت است.

یعنی همان‌طور که برای درس حرفه‌وفن و علوم کارگاه داریم، برای هنر هم کارگاه داشته باشیم. باید یک طرح جدی داشته

✽ **محمدی** : بنده حسن محمدی و فوق‌دیپلم هنرهای تجسمی هستم. من با تربیت‌معلم حدود ۱۸، ۱۹ سال است که سابقه کاری دارم. بر این اساس، شاهد تحول آموزش و پرورش بوده‌ایم. خودم ایده‌ای داشتیم که بتوانیم بحث هنر راهنمایی را به سمت IT ببرم. به این خیلی علاقه‌مند بودم. آموزش هنر در اینجا مسئله بود. کاری که کردم این بود که با کمک خانم محمدی آمدم نرم‌افزاری درست کردیم که این نرم‌افزار ماحصلش این شد که با شبکه ملی رشد قرارداد بستیم. این تولید را به‌عنوان قرارداد به آن‌ها دادیم. این اولین نرم‌افزار هنر طراحی در ایران بود. قبلاً معلم مجبور بود بیاید همه بحث‌ها را به‌صورت عملی در کلاس توضیح دهد و عملی توضیح دادن مؤثر نبود. الان از طریق ویدئو پروژکتور می‌تواند نمونه‌هایی را ارائه دهد.

آقای موسوی لطفاً خودتان را معرفی کنید.

✽ **موسوی** : میرداود موسوی هستم دبیر هنر ناحیه ۴ تبریز.

شما در حال حاضر چند ساعت تدریس دارید؟

✽ **موسوی** : ۳۶ ساعت در هفته هنر تدریس می‌کنم.

چند شاگرد در هر کلاس دارید؟

✽ **موسوی** : ۴۵۰ دانش‌آموز در ۱۹ کلاس. پایه‌های هفتم و هشتم را دارم که هر کلاسی حدوداً ۳۰ نفرند.

آقای موسوی، هنر مورد علاقه خود شما چیست؟

✽ **موسوی** : سفال.

خانم محمدی در مدارس کارگاه هنر دارید؟ شما به‌عنوان سرگروه تأسیس کارگاه را در مدارس پیشنهاد داده‌اید؟

اثر هنری دانش‌آموزان

پوستر با موضوع آب

قبلاً معلم مجبور بود بیاید همه بحث‌ها را به‌صورت عملی در کلاس توضیح دهد و عملی توضیح دادن مؤثر نبود الان از طریق ویدئو پروژکتور می‌تواند نمونه‌هایی را ارائه دهد

من وقتی به کلاس می‌روم، می‌گویم بچه‌ها ما قرار است با هم کار کنیم و آن چیزهایی را که تازگی دارد و من هم نمی‌دانم، به من بگویند

مثلاً سفال را پیش‌تر ببریم یا اگر بحث شعر هم هست کسی خانه‌ی استاد شهریار و آن دست‌نوشته‌ها را در آنجا ببیند، چه تأثیری بر انبساط هنری‌اش دارد تا کسی که اصلاً این‌ها را درک نکرده است؟

موسوی : بازدید هنری از موزه داشته‌ایم که در نگرش بچه‌ها مؤثر بوده است. باید در بحث هنر بازدیدهای هنری زیاد داشته باشیم. مشکل مجوز از یک طرف و مشکل مالی از طرف دیگر است. با بیشتر مدیران که صحبت می‌کنیم، معتقدند که به جهت مالی در مضیقه‌ایم. یکی دو تا مینی‌بوس می‌گیریم و بچه‌ها را می‌بریم بازدید می‌کنند. اگر بتوانیم بازدید هنری را در مدارس پیاده کنیم خیلی خوب است.

بهزادی : من اول در کلاس شغل پدر بچه‌ها را می‌پرسم. قبلاً یکی آژانس داشت. به او گفتم بچه‌ها مسئول تبلیغ آژانس شما می‌شوند. شما هم هزینه بازدید این‌ها را تقبل کنید. این کار را کردند و حتی دو تا مدیر خانم از میراث فرهنگی همراه ما فرستادند به‌طور تخصصی و حتی اتوبوس‌هایی را آوردند برای مناطقی که نمی‌شد با ماشین رفت. الان چهار سال است که با این آژانس کار می‌کنم. پیشنهادی که به ذهن من می‌رسد این است که در مدارس که بزرگ‌تر هستند، کارگاه هنر داشته باشیم و تجهیزات آنجا کامل باشد تا بچه‌ها به‌صورت دوره‌ای از آن استفاده کنند. این طرحی بود که من چند سال قبل دادم و روی آن کار شد ولی متأسفانه به دلایلی تحقق پیدا نکرد.

از حضور شما و مطالب خوبی که بیان شد تشکر می‌کنم.

باشیم. با ایجاد کارگاه هنر در مدارس هم دانش‌آموزان و هم خانواده‌ها هنر را جدی‌تر می‌گیرند. خانم محمدی، بفرمایید چرا نمایشگاه و کارهای عملی که باعث شکوفایی بچه‌هاست، در تقویم کاری و برنامه‌ی دبیران هنر گنجانده نمی‌شود؟ شما هر جا که می‌روید لازم است تدریس را ببینید و بعد هم نمایشگاهی که مدرسه از آثار هنری برقرار می‌کند چرا؟ چون وقتی این نمایشگاه برقرار می‌شود و خانواده‌ها می‌آیند و تأثیر کار را می‌بینند، مدیر مدرسه هم همراه می‌شود یک دبیر هنر خوب در سایه‌ی یک مدیر مدرسه‌ی خوب می‌تواند فرایند درس هنر را جلو ببرد. شما در این قسمت چه برنامه‌ای دارید؟ چه کار می‌خواهید انجام دهید؟

محمدی : بعضی مواقع می‌بینم که مدیر خودش شرایط نمایشگاه را فراهم کرده و وسایل را در اختیار معلم قرار داده است. چرا که هر نمایشگاه نیازمند یک سری وسایل است. حالا آن مدیرهایی که من دیدم خوشبختانه با همکارانمان همراه بودند.

هنر یک نهاد است و در هر منطقه‌ای رنگ و بوی آنجا را هم می‌گیرد. سؤال این است که هنر و تعلیم و تربیت هنری در آذربایجان چه ویژگی‌هایی دارد؟

بهزادی : در مورد سفال که من مطالعه کردم وقتی بچه‌ها آثار سفالی دوره‌ی باستان و تصاویری را که متعلق به همین منطقه بوده است دیدند، همان‌جا ویژگی‌های تصاویر را یادداشت کردند. سفال را به‌خاطر این علاقه با آن‌ها کار کردم. کسانی که در قسمت آوایی کار می‌کنند، با اهل موسیقی منطقه‌ی خودمان آشنا می‌شوند و از آن‌ها استفاده می‌کنند و حتی لباس‌ها و رنگ‌هایی را که هست، در هنر منطقه‌ی خودشان می‌شناسند.

این‌طور استنباط می‌کنم که سرمایه‌ی هنری محلی، حال چه آوایی باشد چه سفال و چه فرش و گلیم، در واقع تسریع‌کننده‌ای برای فرایند هنری است. این چه قدر اهمیت دارد؟ اینکه کسی نسبت به این موضوع حساس بوده که